

Tsunayoshi Tokugawa (23 lutego 1646 w Edo, dziś Tokio - 19 lutego 1709 tamże)

*Ten szogun zwany "psim" z dalekiej Japonii
żył dawno, ale nie żył tak całkiem po nic,
może był chory,
lub miał humory,
żył dla praw zwierząt, gdy nikt nie myślał o nich.*

(ebs)

Tsunayoshi Tokugawa (jap. 徳川綱吉 Tokugawa Tsunayoshi) - piąty szogun* z dynastii Tokugawa, który panował od 1680 do 1709. Był młodszym bratem Ietsuna Tokugawa, synem Iemitsu Tokugawa, wnukiem Hidetada Tokugawa oraz prawnukiem Ieyasu Tokugawa. Znany jest głównie z uchwalenia surowych praw ochrony zwierząt, a zwłaszcza psów. Tym samym zyskał sobie przydomek "psiego szoguna".

Tsunayoshi Tokugawa urodził się 23 lutego 1646 w Edo, dzisiejszym Tokio**. Był synem Iemitsu Tokugawy i jednej z jego konkubin Keishoin (1627-1705). Na następcę ojca wyznaczony był jego brat, Ietsuna Tokugawa, który był od niego o pięć lat starszy. Tuż po urodzeniu przeniósł się wraz z matką do jej prywatnych komnat w pałacu Edo.

Najprawdopodobniej Tsunayoshi był upośledzony umysłowo, czego przyczyny można dopatrywać się w ciągłych związkach pomiędzy członkami rodu Tokugawa. Niektórzy historycy twierdzą jednak, że Tsunayoshi już w młodym wieku wyróżniał się inteligencją i żywotnością, co wzbudziło obawy ojca przed możliwością uzurpowania sobie przez niego stanowiska szoguna, które należało się jego starszym braciom. Z tego też powodu Iemitsu Tokugawa miał zarządzić (wbrew tradycji), aby Tsunayoshi był szkolony na uczonego, a nie na wojownika.

Matka Tsunayoshiego była adoptowaną córką rodu Honjo z Kioto, na którego czele stał Munemasa Honjo. Jej biologiczni rodzice trudnili się sprzedażą jedzenia. Keishoin była bardzo bliska Tsunayoshiemu. Jego brat Ietsuna korzystał podczas swych rządów z rad regentów, a Tsunayoshi cały czas polegał na radach swej matki, aż do jej śmierci.

Iemitsu Tokugawa zmarł w roku 1651, kiedy Tsunayoshi miał tylko pięć lat. Nowym szogunem został Ietsuna Tokugawa. Szczegóły z życia Tsunayoshiego podczas rządów Ietsuny nie są znane. Wiadomo tylko, że nigdy nie doradzał swojemu bratu.

<https://www.youtube.com/watch?v=OjovMjPU9ug>

Jak większość siogunów, Tsunayoshi praktykował pederastyczną tradycję shudō i był nenja Yoshiyasu Yanagisawy.

Szogun Ietsuna zmarł w roku 1680 w wieku 39 lat. Rozpoczęły się dyskusje dotyczące wyboru następcy. Tadakiyo Sakai, jeden z najbliższych doradców Ietsuny, proponował nie przekazywać pozycji szoguna członkowi rodu Tokugawa, lecz przedstawicielowi rodu cesarskiego, faworyzując jednego z synów cesarza Go-Sai (podobny zabieg został przeprowadzony podczas siogunatu Kamakura). Wkrótce Tadakiyo został zdymisjonowany.

Masatoshi Hotta, jeden z najwybitniejszych doradców za rządów Ietsuny, jako pierwszy zaproponował Tsunayoshiego na pozycję sioguna. Za Tsunayoshim przemawiało jego bliskie pokrewieństwo z trzecim i czwartym siogunem rodu Tokugawa. Ostatecznie Tsunayoshi został piątym siogunem siogunatu Tokugawa.

Tuż po objęciu stanowiska szoguna, Tsunayoshi nadał Masatoshiemu Hotta tytuł tairō, jako wyraz wdzięczności za poparcie jego kandydatury. Nakazał również wasalowi z rodu Takata popełnić samobójstwo za złe rządzenie, pokazując w ten sposób swoje przywiązanie do kodeksu samurajskiego, po czym Tsunayoshi skonfiskował 250 000 koku stanowiących lenno nadane zmarłemu wasalowi. Podczas swoich rządów skonfiskował w sumie 1 400 000 koku.

W 1682 Tsunayoshi zarządził swoim doradcom podniesienie standardów życiowych mieszkańców. Wkrótce zakazana została prostytutka, wprowadzono zakaz zatrudniania kelnerów w domach herbacianych, zakazano również sprzedaży drogich i rzadkich tkanin. Wpłynęło to na rozwój przemysłu na terenie Japonii. W 1684, po zabójstwie Masatosiego Hotta przez jego kuzyna, Tsunayoshi uszczuplił władzę tairō.

Tsunayoshi stał się bardzo religijny promując neokonfucjanizm Zhu Xi. W 1682 odczytał swoim daimyō tekst Wielkiej Nauki, co stało się doroczną tradycją. Wkrótce coraz częściej zaczął nauczać, w roku 1690 odczytywał neokonfucjańskie prace sintoistycznym i buddyjskim daimyō, a nawet wysłannikom cesarza Higashiyama. Interesował się również sztuką i dramatem nō.

W 1691 Engelbert Kaempfer odwiedził Edo, w ramach rocznej holenderskiej misji. Kaempfer opisywał Japonię za wczesnych rządów Tsunayoshiego Tokugawy. Kiedy holenderska misja dotarła do Edo w roku 1692, poproszono o audiencję z szogunem. Uzyskanie zgody na audiencję znacznie przedłużyło się z powodu wybuchu pożaru w Edo, który zniszczył blisko 600 domostw. Tsunayoshi przyjął Holendrów siedząc za czerwoną kotarą w towarzystwie kilku kobiet. Zainteresował się zachodnią kulturą, prosząc gości m.in. o rozmowę i śpiew, by mógł poznać zachowanie ludzi Zachodu. Tsunayoshi ułożył później dla nich dramat no.

Jeden z buddyjskich mnichów zarzucił Tsunayoshiemu, że nie ma męskich potomków, ponieważ w życiu przeszłym zabił za dużo istot żyjących. Tsunayoshi uznał swoją winę i przyrzekł, że w życiu obecnym zadba o życie istot żywych. Ponieważ urodził się on w roku psa (według chińskiego kalendarza), zatroszczył się w pierwszym rządzie o psy, zyskując sobie pejoratywny przydomek Inu-Kubō (犬飼: Inu - Pies, Kubō - formalny tytuł szoguna).

<https://www.youtube.com/watch?v=BT1jqwVdGnI>

W 1687 ukazał się edykt (a wkrótce inne przepisy) dotyczący ochrony zwierząt, a w szczególności psów. Ludzie, którzy źle obchodzili się z psami byli surowo karani. Tsunayoshi nakazał odnosić się do psów z szacunkiem, zwracając się do nich per "panie psie" (o-inu-sama). Przepisy te wywołały niezadowolenie, ponieważ w Edo było dużo bezdomnych psów. Niezadowolenie stopniowo narastało wraz ze wzrostem populacji bezdomnych psów w Edo, co negatywnie wpływało na czystość miasta. Jednak doszło też do egzekucji osoby, która dopuściła się zranienia psa.

W 1695 władze miejskie, aby uspokoić społeczeństwo, zmuszone było otworzyć przytułek dla psów, w którym przebywało ich blisko 50 tysięcy. Psy karmione były ryżem i rybami kupowanymi z podatków mieszkańców Edo. Wszystkie "psie dekryty" Tsunayoshiego zostały uchylone dopiero przez jego następców.

Przez większą część rządów Tsunayoshiemu doradzał Yoshiyasu Yanagisawa. Była to złota era tradycyjnej japońskiej sztuki, znana jako era Genroku.

Siogun Tsunayoshi zmarł 19 lutego 1709 w wieku 62 lat. Jego następcą został jego bratanek Ienobu Tokugawa, syn Tsunashige Tokugawy.

<https://www.youtube.com/watch?v=yYQnQb8OBEC>

Dwór Tsunayoshiego stał się tematem dramatu japońskiego Ōoku: Hana no Ran, wyprodukowanego w roku 2005 dla telewizji FujiTV. Postać Tsunayoshiego odegrał Shosuke Tanihara.

Tsunayoshi jest jednym z bohaterów serii książek amerykańskiej pisarki Laury Joh Rowland.

Tsunayoshi Tokugawa pojawia się również w jednym z odcinków anime Demashita! Powerpuff Girls Z, gdzie jego dusza zostaje przywołana z zaświatów.

*Szogun to właściwie siogun (jap. 将軍 shōgun) - wódz naczelny, generał, zwierzchnik sił zbrojnych, generalissimus. Słowo *shōgun* jest skróconą wersją pierwotnego tytułu oficjalnego sei'i-taishōgun (jap. 征夷大将軍 sei'i-taishōgun, dosł. "głównodowodzący wojsk ekspedycyjnych przeciwko barbarzyńcom" lub "generalissimus do podboju (ujarzmienia) barbarzyńców"). Początkowo był to stopień wojskowy dowodzących cesarską armią japońską, później dziedziczny tytuł wojskowych władców Japonii, sprawujących faktyczną władzę w kraju rządzonym tylko nominalnie przez cesarza.

Okres panowania siogunów nazywany jest po japońsku bakufu (jap. 幕府, dosł.: "rządy spod namiotu"). W języku polskim używa się w tym znaczeniu także słowa "siogunat", pochodzącego od angielskiego "shogunate".

Funkcję sioguna, traktowaną wówczas jako tymczasową, wprowadzono w 794 r., przyznając ją Otomaro Ōtomo na czas wojny z Ajnami. Po zakończeniu wojny w 811 r. została ona zniesiona. Przywrócono ją dopiero pod koniec XII w. W 1192 r. cesarz Go-Shirakawa przyznał ją Yoritomo Minamoto, który przekształcił ją w funkcję dożywotnią i dziedziczną.

W następnych stuleciach funkcja sioguna, jako wojskowego władcy Japonii, została umocniona przez rody Ashikaga i Tokugawa. Została zniesiona w trakcie restauracji Meiji, w drugiej połowie XIX w.

Prawidłową wymową słowa japońskiego 将軍 w języku polskim jest "siogun" ("sio-" jak w słowie siostra). Przyjęty przed laty zapis "szogun" pochodził z fonetycznego zapisu w języku angielskim "shogun". Wikipedia używa transkrypcji Hepburna i zgodnie z nią, prawidłowy zapis jest "shōgun", gdzie „ō” oznacza długą samogłoskę "o".

„Siogun ciemności” - W języku współczesnym funkcjonuje zwrot yami-shōgun, który w formie przydomka określa polityków, którzy posiadają silne wpływy zakulisowe, także w sprawach personalnych. W dosłownym tłumaczeniu na język polski zwrot ten oznacza "sioguna ciemności", w znaczeniu "szarej eminencji". W języku angielskim zwrot ten jest tłumaczony jako "shadow shogun" (lub king-maker).

*

**Edo (jap. 江戸 ; także "Yedo") - dawna nazwa obecnej stolicy Japonii Tokio, położonej w regionie Kantō na wyspie Honsiu. Ze względu na usytuowanie u ujścia rzeki Sumidy do zatoki zwanej obecnie Zatoką Tokijską, nazwa Edo jest tłumaczona jako "brama" (江 to) na "zatokę" (江 e). Edo było siedzibą szogunów Tokugawa i faktyczną stolicą kraju w okresie 1603-1868. W 1868, gdy szogunat zakończył swoje polityczne istnienie, cesarz Meiji, mający odtąd sprawować faktyczną władzę, przeniósł się z Kioto do Edo i nakazał zmianę nazwy miasta na Tokio (Tōkyō), czyli "Wschodnią Stolicę".